



## ԱՐԵՎԱՆԻ ԱՐԵՎԱՆԻ

Վամիք փաշան, ու Աստըր փաշան Արանաստըր գացին, հետեւնին առնելով երկու խումբ ձիաւոր ու երկու խումբ հետեւակ զօրք, և տասնեւրկու Յնդանօթ : Խոյրիէտտին փաշան ու Հաֆըր փաշան որպեսթէ 8500 ձիաւոր ու հետեւակ զօրքիւրով Աօֆիս պիտ' որ երթան, տակաւին ճամբայ ելած չնեն : Աըսեմափայլ Ուէշնու փաշան Կրտսանդնուալօլիսէն գալու նոր զօրքերը կըսպասէ . որոնք կարդի զնելէն ետքը, ինքն ալ ԱՌանաստըր պիտ' որ երթայ :

ԵԳԻՊՏԱՆ

Վաղեքսանդրիա, 25 Նոյեմբեր :

Ամսուս 17 ին ԱՀեաարէն արտաքոյ կարգի թըզւ  
թատար մը գալով Գահիբէ, Սուտանի կառավարիչ  
Եհմէտ փաշային մահուան լուրը բերաւ։ Ես փաշան  
արդէն ճամբայ ելած է եղեր Գահիբէ գալու, ու  
Ճամբապարհին ան կողմերու սոլորական ժանա տեն  
զէն (քարտ հիւմմա) հիւմնդանալով մեռեր է :

Բարձրապատիւ փոխարքան մեծ տրտմութիւն  
ցըսուց աս զիպուածին համար, ինչու որ մեծ հա-  
ւատարմութիւն ունէր աս երևելի պաշտօնատարին  
վրայ : Ուշակէտե շատ անստոյգ զըսոյցներ տարա-  
ծուեցան անցածները թէ չուզեր Հազանդիւ Մէ-  
հէմմէտ Ռի փաշային, բայց բոլորովին անհիմն  
ըլլալը անկէ յայտնի է որ՝ մեւնող Էհմէտ փա-  
շան, ինչպէս վերը բառեցաւ, արդէն ճամբայ  
ելած էր, ու անոր ուշանալուն պատճառը ուրիշ  
բան չէր, բայց միայն ան կողմերու մէկ ցեղի մը  
ապստամբութիւնը, որն որ Հազանդեցնելու հա-  
մար պարտաւորեր էր երթալու :

Սուտանի կառավարութիւնը կարգի դնելու համար մասնաւոր ժողովը մը եղաւ Գահէիրէ Շաբաթապատճել փոխարքային նախագահութեամբը . ուր տեղ որոշուեցաւ որ այսուհետեւ չորս զօրապետներու յանձնուի Սուտանի կառավարութիւնը : Աւստի Ստամպօլու Հասան փաշան Քօրֆօտանի կառավարիչ տնտեանեցաւ . Աէլիմ Պէյը կառավարիչ Գաքախ . ուրիշ մէկ Ստամպօլու Հաստի փաշայի ևս Գագօղութի կառավարութիւնը յանձնուեցաւ , ու Պէհրէդ պէյը յատուկ Աէնատարի կառավարիչ ա-

Նուանեցաւ : Ես չըրս զօրապետական բը ճամբայ պիտի՝  
որ ելլեն Ահենէքը լի Ահմէտ փաշային ընկերութեամ-  
բը , որուն հարգճարապատիւ փոխարքան մասնաւոր  
հրամաններ տուած է յիշեալ նահանգներուն բա-  
րեկարդութեանը վը այօք :

Մէհէմմէտ Ծլի փաշան մեծ հանդէսով ու սովորական պատուով ընդուներ է Գաղղիոյ ընդհանուր հիւալատու Խալալէթի մարքէղը, որուն ՚ինչան սիրոյ պատուական թուր մըն ալ ընծայ ըրեր է :

Կալկաթային սպասուած շոգենաւը տակաւին չի  
հասաւ :

ЕУАРХІЯ

Պէտք թ , 25 շոկտեմբեր

Աս երկիրը ընդհանրապէս հանգստութեան մէջ  
է ։ ափլուզէն՝ ի զատ, ուր տեղ խոռվութիւններ  
ու անկարգութիւններ սկավառ չեն։ բայց տեղոյս  
կառավարիչը անգաղար հօդ կըտանի զանոնք շա-  
փաւորելու համար։

Վ անմամփայլ Խատառ փաշան ամեն օր կըսպասուի  
հոս . քսան օր կայ որ Հատան փաշային հետ Այստա-  
և ուրիշ տեղուանք գնաց , բէտիֆի զօրքերը ժողուե-  
լու ու Գրիփօլիի և Այստայի սպահապան զօրքերը  
կարգի զնելու համար : Ես կարգադրութիւնները  
արդէն լըմմնալով յիշեալ երկու փաշայից խոհեմ  
կառավարութեամբը , Խատառ փաշան դէպ ՚ի Ռ.քեա-  
գնաց , ու Հատան փաշան ալ ՚Դամասկոս . ուսկից  
մօտ օրերս պիտի՞ որ գայ հոս Կաստանզնուազօլիս եր-  
թալու համար Եէնի Տիւնեա ըսուած շոգինաւոլ , որ  
մեր նաւահանգիստը կըսպասէ :

# U P S U R P A T H O M E S

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

## Փարէզ, 17 Նոկտեմբեր

**Ասօր մօսիւ Կիղջի նախագահութեամբը հաս-  
տառուած պաշտօնատարներու ժողովոյն երբորդ  
տարին լրմբնցած ըլլալով, անոր բոլոր անդամները  
թագաւորական պալատը ճաշ լնելու հրաւիրուե-**

յան : Հասարակաց խորհրդավարնեին բացուելու օրը  
տակաւին սրոշուած չէ . ոմանք կը հաստատեն թէ ,  
գեկուեմեն 15 ին կամ 28 ին պիտ' որ բացուի :

Բարձրապատճել Օմալի զուքսը , որ Շէզայիլ չե  
գացած Խղալիս Ճամբորդութիւն մը բրաւ , մեծ  
յարդութեամբ ու իրեն աստիճանին վերաբերեալ  
պատուով ընդուներ են Դուռին : Արհաստատն թէ  
Վաբոլի թաղաւորին քբոջը հետ ամուսնացըննելու  
խորհուրդ մը կայ , և թէ հալունսխօսութիւնը քանի  
մը ամիսէն ետքը պիտ' որ կատարուի : Արևին նաև  
թէ Օմալի զուքսը խելմը տահին Կոստանդինի կա  
ռավարութեան պաշտօնը վարելէն ետքը , Շէզայիլ  
ը ընդհանուր կառավարիչ ըլլալու է , ու Մարտ  
ջախս Պիւժոյին ալ Փարիզու ամրոցներուն կառա  
վարութիւնը յանձնուելու է :

Հւոմայի կառավարութեան քանի մը քաղաքներուն մէջ պատահած խոռորդութիւնները շարունակուելով, կը աստատեն թէ սրբազնն Պատրին խնդրանօքը Աւատրիսյի տէրութիւնը խել մը զօրք պիտ' որ խրկէ օգնութեան համար : Աս բանին հաճութիւն չունենալով Վաղդիոյ կառավարութիւնը տղթարարական թուղթ մը խրկած է Հոռոմայի խորհրդարանին ծանուցանելով, թէ ինքն աւ պիտ' որ պարտաւորի միջնորդութիւն ընել յէշեալիութիւնները գաղեցունելու համար :

Փարիզու ամբողյուներուն շինութիւնը շատ կը յառաջանայ ուրտեղ լուի Ֆիլիփ թագաւորը անպահ կաս այցելութեամ կերթայ , ու օր առաջ լումնցը ներ մեծ խնամք կրտսանի :

ՅՈՒՆԻՏԵՐՆ

Եթէնք , 29 Նոկտեմբեր :

Աս երկրին գործքերը հիմակուհինայ մեծ շփոթութեան մէջ են . ու քանի որ ազգային լնեցանուը ժողովը ըլլալու օրենքը կըմօտիկնան , ալ առելք շփոթութիւնը կաւելնայ . ինչու որ շատ նահանգներու մէջ փոխանորդներուն լնտրութիւնը օրինաւոր կարգաւեղած չէ . ու քանի մը նահանգներու բնակիչները միաբանութիւն չունենալով մէջերնին երկու կողմ բաժնուեր են , ու ամեն մէկը

սոցա են 'ի լեզու հին Օքնտի : Ծորդամ չէ՝ ձեռնհաս  
ոք 'ի սոցանէ կատարել զիսր պաշտամունս աղօթից , տայ  
վարձս ընկերին զի աղօթեսցէ փոխանակ ինքետն . Օպա  
անհեթեթ և սնոտի կրօն իւրեանց պահին անհնարին  
նախանձաւորութեամբ և զգուշութեամբ : Ո'ինչև 'ի մօ-  
տոյ չեղև հնար լրերել զոր 'ի սոցանէ 'ի դիտութիւն  
Ճշմարիտ Վատուածպաշտութեան . սակայն յատին 1839  
անխօնջ ջանիւք վերապատուելի ջան Ուիլսօնին վերց  
յիշեալ , երկու երիտասարդք ընկալան զուսաւորութիւն  
Վետարանական , և մլրտեցան անկեղծ սրտիւ , մինչև  
թողուլ զհայր և զմայր , զկին և զորդիս վասն սիրոյն  
· Յարիստոսի :

՚ի մէջ կռապաշտ հնդկաց գոն և Ճոխ վաճառականք  
և լրմայափոխք : Այս ազգ ընդհանրապէս այրիէ զմբռ-  
եալս իւր և զմօնիիրն արկանէ 'ի ծովլ : Արքա ունին ան-  
կելանոց մի մեծ վասն անասնոց զի 'ի մեղս համարին  
սպանանել կամանինամթողուլ զանասունս . ըստ որում  
հաւատան 'ի հոգեփոխութիւն . ոյր ստկա և կարծեն թէ  
ամենեքեան նորք են մարդիկ մեղաւորք որք 'ի քաւու-  
թիւն մեղաց իւրեանց մոտանեն յայն տեսակս կենդան-  
եաց . և ո՞գիսէ առեն՝ եթէ գտանիցին 'ի մէջ նոցա հարք

ԱՐԵՎԱՆԻ ԱՐԱՐԱՏԻ

զայտ փոխանորդ ընտրել է, որն որ օրինաւոր ընտրութիւն չհամարուիր : Վզգային ժողովը սկըսուելու համար պիտք է որ փոխանորդներուն երրորդ մասէն երկու մասը ներկայ գտնուի, բայց զժբաղկաբար կանոնաւոր կերպով ընտրուած փոխանորդները տակառին առ թիւը չեն հսկելի :

Ասանկ զժուար պարագաներու մէջ , կառավաշը բաթեան պաշտօնատարները (մինիսթր) պարտաւութեան երկու երեքելիք ու խոհեմ անձանց զործականութիւնը խնդրել . ուստի թագաւորական հայութ որոշուեցաւ , որ մօսիւ Վավիրօբուտաթօն ու մօսիւ Քօլէթին պաշտօնատարաց ժողովոյն միշտ ներկայ գտնուին : Աս որոշումը ընդհանրապէս հաշելիք երեցաւ բոլոր հասարակութեանը , որ մեծ համարում ու վստահութիւն ունի յիշեալ երկու եռեկելիք անձանց վրայ : Քաղաքական կարգապատճեն թեանց խիստ մեծ զժուարութիւնը աս է որ , առեն իշկը մէկ կրօղմ կրքաշէ , ու կարծիքնին մէկզմէկու ամեններն չհամաձայնիր : Հիմսկուհիմայ 150էն առեկի փոխանորդ (տէկիւթէ) կրայ Վթէնքի մէջ . այց տասաը հոգի չպտնուիր որ համաձայն ըլլան մէնիքնին քաղաքական զործքի մը վրայ . ուստի կաւալքարութեան պաշտօնատարները կըպարտաւորին հոգւով չափ աշխատիւ իրենց գիտաւորութեանը գործնալահմարդիկ դտնալու . ապա թէ՛ ոչ աղքային ժողովը բան մը չկընալով որոշել , շխոթութիւնը ու սուովութիւնները աւելի պիտ' որ շատնան :

# ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

## Օդուռնիա, 5 Եղեմբեր:

Վասուս Դին երկրուցաքթի որ գաղղիական շոգեւատուով հաստաւ հոս Ազնարյայէն , աղնուազարմ Ներէս Խոսրով աղան Տատեան , Փարքիպէն ու Մարտինիայէն անցնելով , ու քանի մը ժամ հոս տեղս մնաւէն ետքը , նոյն շոգենաւով շարունակեց իր ճամշորդութիւնը Կոստանդնուպօլիս եթաթու համար : Հայոսնի է հասարակութեանը որ յիշեալ ազայ Ներէսը իր մի ծավատիւ հօրը արքունի վատօղապետատեան Յովհաննէս աղային հետ Շաբաթագոյն իրան հրամանովը Անտոռա գացած էր , մեջինաւ

կամ մարք, և զբարք կամ քորք . վասն որդի  
և ոչ զնելացուցիչ կենդանիս սպանանեն որպէս, զՃանճ՝  
լու եջ: Ոյր սակա լնութեամբ ընդհանրապէս խօսելով  
եղբ են և բարեհամբայր, թէպէտ ըստ մեծի մասին հա-  
յու խարեն սաեւ զսուտ կամ խարեւ զընկերն յատկա-  
պապէս զօտարականս :

Անձ մասն մահմատականաց երկրիս 'ի Առւննի տեսա-  
կէ են . բայց 'ի մէջ սոցա ևս գոն զանազան ցեղք կամ  
աղանդք զօրս գժուարին է որոշել : Գոն և անուանի  
պարսիացի վաճառականք . որք հասարակօրէն զբաղին  
յանեարութիւնն ընդ պարսից ծոզոյն և ընդ Արկաթայու:

Կատանին 'ի Պոմպայի նաև Հայք, սակայն կարի սաւալ, թիւ սոցա հաղիւ հասանէ ցվեց տունս : Բատ մեռի մասին պարապին սոքա 'ի գործս գրադրութեան 'ի զանազան գործատունս տէրութեան երկրիս : Ոմանք ևս ի սոցանէ ծերացեալ ստանան ուռջիկս վասն անցեալ ծայսութեան իւրեանց և ապառնի ապրուստի, գոն և վահառականք ոմանք : Հայք ունին զեկեղեցի մի 'ի քաղքին որ կառուցեալ եղել 'ի 1796 ամին ծախիւկ ուռումն Յակովլայ Պետրոսի . սակայն յանկարգութեանէ յանփութութեանէ այնց որոց տուեալ էր զկառավա-

կան արքեստին վրայօք ունեցած տեղեկութիւնները  
կառարկելագործելու համար : Յօժարամիտ պատի  
կրծանուցանենք որ Տառեան աղայ Ա, Ելաէսը արդէ  
բաւական ծանօթութիւն ունի անդղիարէն ու զաղ  
գիարէն լէզուաց, որոնք խիստ զիւլութեամբ ար  
կրիստու :

Որիշ անդամ՝ ալ առիթ ունեցանք յիշտատկելու  
կոստանդնուպօլսոյ Միհենախսեան յարգի պարոն Յովհաննէսին տպագրատան, ու անորյաջողակութեանը անը վը-  
րայ խիստ աղօւոր կապարեայ գիրեր շինելու թե-  
հայերէն և թէ տաճկերէն, որոնք չափաւոր գնով ալ-  
կրծախէ : Այս անդամ ևս անոր տպարանը նոր տպուած-  
իրեք հայերէն աեսրակները տեսանք, որոնց մէկը Բա-  
րյական Աղբունիք անունով, երկրորդը Քաղաքավարութիւն-  
համառօտ, ու երրորդը՝ Քրիստոնէական Վարդապետութիւն-  
լսուած : Ասոնց գիրերուն աղօւորութիւնը ու տպագրու-  
թեան պայծառութիւնը մասնաւոր յիշտատակութեան ո-  
գովութեան արժանի է անշուշտ : որովհետեւ աս արժա-  
նայարդ պարոնին յաջողաձեռն ճարտարութիւնը ոչ միայն  
իրեն, այլև բոլոր աղջին պատիւ կընէ : ու աս պատ-  
ճառաւ մեր աղջին հայրենասէրներուն յորդորանացը ու-  
ձեռնտուութեանը արժանի կըհամարինք, որով կարող  
ըլլայ ալ աւելի ծալկեցնելու ու կատարելագործելու աս-  
կողմերը տպագրութեան ամենաօգտակար արհեստը :

Նոր ջղւղային ընդունած մեր նամակները կը  
ծանուցանեն թէ, Վերապատիւ Ասպետ Առւելենեան  
Հովհաննես Արքազան Արք Ապխակոպոք ու բարե-  
կարգ Առաջնորդը հայոց Պարսկաստանու և Հայոց

կաստանու , մեծ ջանքով խնամի կը ստանի ան կող մերու եկեղեցեաց պայծառութեանը ու գլուխանց բարեկարգութեանը համար : Առ զ ուղայի Վմենալ փրկիչ վանքին մէջ հոգեորսկանաց համար ընդարձակ զարոց մը շնուր տուած է քիչ ատենէ ՚ի վերոտն մէջ մեծ տպագրատուն մին ալ . հաստատելու է : Ես հոգեոր գլուցին օրջութեան նաւակատիքը յուշա 11ին մեծ հանգեստվ կառարուեր է ՚ի ներկայութեան բոլոր օտարսկան և հայազգի երեսելեաց և բարեկապաշտ հաստարակութեանը . որոնց ամենուն սիրու մեծ մխիթարութեամբ և ուրախութեամբ լեցուեր է յիշեալ բարեգութ Արքաղանքին հայրենասէր խնամոյը համար , որով անդադար հոգ կը տանի իրեն կառավարութեանը յանձնուած ժողովուրդին ուսումնական ու հոգեոր յառաջադիմութեանը վրայ : Աւստի յոյսերնիս հաստատ է որ աստանի գովելի նոր բարեկարգութեանց պատղները քիչ ատենի մէջ վայելելով ան կողմէրու հայազգին ժողովուրդը , ալ աւելի պիտ' որ յորդորուի նպաստամատոյց ու գործակից ըլլալ իրենց գերապատիւ հոգեոր Վուաջնորդին աղքատիբական առաջարկութեանցը :

Սիւնեաց Ըսկերութեան կառավագրութեանը Ա Էննայէն  
նոր բերել տուած քանի մը Փիզիդական գործիքներուն  
ցուցակը հետևեալն է, որն որ պարտ անձնն կը հա-  
մարինք հրատարակել :

- Վամուշ՝ իցուցանել զծակոտէնութիւն մարմար :
- Այսէնէ :
- Եռանկիւնի ակն վանի :
- Երակի թնդման ապակի :
- Ի, եպտոնեան անուբք գունօց :
- Խողովակ ապակի յորում Ճնշմար օդոյ լուցանեցակիս :

Ակամայ ճամբորդութիւն մը

Յուլիս ամսոյն մէջ օդագնաց մը ՞ի, իրշ անուն օդային  
Ճամբորդութիւն պիտ' որ ընէր գէպ' ի և, անդ (Գաղղրիա)՝  
երթալու . բայց երար կըսպասէին օդապարիկ գունտին  
օդով լեցուելուն , յանկարծ հով մը փչելով վերցուց  
գունտար գետնէն , որն որ հինգ հոգի չե կըցին բռնելու :  
Հովք առաւ գունտար վեր վերցուց , իր ետևէն քաշելով

բարգաւաճեցաւ քաղաքն , մինչև առնել զնա նիստ քաղաքապետի և ոստիկանի : Այժմ Պոմայի է մի՞ի կառեղոր և անուանի քաղաքացն Անդղիացւոց Հնդկաստանի , և սահման Տէրութեան սորա տարածից 100,000 քառակուսի մղոն : Կառավարութիւն իշխանութեան սորան ներքոյ եղեալ սահմանացն յանձնեալ է Քաղսքապետին և այլ երից խորհրդականաց . թէպէտե սոքակարգեալ են ընդ հրամանաւ ծայրագոյն իշխանութեան Ալիկաթային : Գոյ 'ի սմա դատաստանարանն մի մէծ և օքիզ ուր առնեն գատողութիւնն երկու Դատաւորք , որ և կոչի բարձրագոյն ատեան իրաւանց . ընդ որով գոնայլեայլ ստորին տառեանք : Քրէկական յանցանք դատին յերկոտասան անձանց որբ խառն անուանին յլուրոպացոց և 'ի բնիկ բնակչաց երկրին որք ծնեալ են ընդ իշխանութեամբ բրիտանացւոց : (Ծ) սորա յաճախ մահաներ է Ելուրոպացւոց , և հիւանդութիւն լերգացաւի շատ սուաւել գտանի աստ քան յայլ մասուն Հնդկաց : Երակացնութիւն սորա աշխարհագրական է 72 , 56 յարկել , և լայնութիւն 18 , 54 հիւսիս :

